SZKA_211_17

POLGÁR A DEMOKRÁCIÁBAN

Historia Romani I.

ROMÁK A TÖRTÉNELEMBEN MÁRIA TERÉZIÁTÓL NAPJAINKIG

A modul szerzője: Bársony János és Tomory Ibolya

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

A 11. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. Ráhangolás, a feldolgozás előkészítése					
I/a A romák életmódja képekben					
A	A tanár levetíti a diákoknak az általa előzetesen kiválasztott részleteket a Historia Romani című DVD-ről. Az osztály megpróbálja rekonstruálni a romák korabeli életmódját az állóképek és rajzok elemzésével. Megbeszélik, milyen szakmák öröklődtek a körükben, és hogyan hasznosították régen a szaktudásukat. Önként jelentkező tanulók a táblára jegyzik a lényeges fogalmakat. 15 perc	A téma bevezetése, új ismeretek nyújtása Ismeretszerző képesség Logikai képesség Szóbeli kommunikáció	Frontális munka – tanár magyarázat, irányított beszélgetés		P1 (Historia Romani DVD, I. rész.) P2 (Kiegészítés a képekhez, filmhez)
B	A tanulók kiscsoportokat alakítanak. A tanár által kiválasztott és vetített filmrészletek alapján megpróbálják leírni az életmód jellemzőit, és rövid ismertetőt készítenek róla. A tanár szempontként megadja a szakmák, tevékenységek és az életmód összefüggéseit. A csoport közös vázlatot készít. 15 perc	Előzetes ismeretek mozgósítása Rendszerező képesség Együttműködés	Kooperatív tanulás – három megy, egy marad	Papír és írószer	P1 (Historia Romani DVD, I., II. rész) P2 (Kiegészítés a képekhez, filmhez)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II. Új tartalom feldolgozása					
II/a Rendeletek és korlátozások					
A	A tanulók öt csoportot alakítanak. Minden csoport kap egy-egy jogi szövegrészt Mária Terézia és II. József rendeleteiből, annyi példányban, ahány tagja van a csoportnak. A diákok egyénileg elolvassák a szövegüket, megjelölve benne az uralkodói intézkedés lényegét. Ezután egy papíron egymás alá írva összesítik a szövegükben megjelenő előírásokat, majd mindegyik mellé odaírják, hogy szerintük mi lehetett az uralkodó szándéka vele. A szóvivők ismertetik a csoport által azonosított előírásokat, és a mögöttük sejtett szándékokat. A tanár vagy egy diák rögzíti ezeket egy nagy közös papíron. 25 perc	Jogi szöveg értelmezése Szövegértés Problémaazonosító képesség Lényeglátás Összefüggés – feltáró képesség	Csoportmunka – jogi szöveg értelmezése Frontális munka – a felvilágosodás korabeli rendelkezések közös rekonstruálása	D1 (Jogi szövegek) Papír, írószer Csomagolópapír Vastag filctollak Ragasztógyurma	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A tanulók Mária Terézia és II. József romákra vonatkozó rendeleteit értelmezik a Historia Romani című DVD segítségével. A filmből a tanulók az uralkodói rendeletek szándékát, a mit és miért összefüggéseit keresik. Megfigyelik, hogy mi húzódik a háttérben, milyen problémákat vetnek fel, és milyen következményekkel járnak az uralkodói előírások. A tanulók kulcsszavakat keresnek filmnézés közben, illetve próbálnak egy-egy példát megjegyezni. Ezután csoportokban megbeszélik, hogy milyen elemeket találtak, és mivel hozzák ezeket összefüggésbe. Minden csoportból egy-egy tanuló a táblára írja a leglényegesebb gondolatokat. A csoportok kiegészíthetik saját jegyzeteiket. Kiemelhetnek a filmből egy-egy jellegzetes mozzanatot, ami azt mutatja be, hogy mennyire meghatározta a romák helyzetét szakmájuk és lakóhelyük. 25 perc	Új ismeretek szerzése Ismeretszerző képesség Problémaazonosító képesség Összefüggés-kezelő képesség	Frontális munka – filmnézés, jegyzetelés Csoportmunka – többen a táblánál		P3 (Historia Romani, III. rész)
II/b Kitekintés Európába					
A	A tanár rövid összefoglalót tart, amelyben bemutatja a romák korabeli helyzetét Európában. A tanulók összevetik a magyarországi és külföldi romák helyzetét, és minden csoport egy-két kulcsszót, jelzőt mond. 10 perc	Az ismeretek tágabb kontextusba helyezése Áttekintő képesség Empátia	Frontális munka – tanári magyarázat szemléltetéssel		P4 (Kitekintés Európába)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/c Újabb történelmi fordulat – szocialista párthatározatok					
A	A tanár levetíti a Historia Romani film ide vonatkozó részeit. A tanulók feladata megkeresni a helyzeteket dokumentáló képeket/szövegeket. A csoportok ezután megkapják a D2 mellékletet, és azonosítják az 1961-es párthatározatok szándékát, leírják, hogy milyen következményekkel jártak ezek az életmód megváltozása, a szakmák, és a lakhatási viszonyok átalakulása szempontjából. Ennek átgondolásához segítségül kapják a D3 mellékletet is. A szociális helyzet és életmód változásait ezután megpróbálják egy diagramon szemléltetni. Az elkészült ábrákat felerősítik a falra, és a szóvivők értelmezik azokat a többiek számára. 30 perc	A távolabbi és a közelebbi múlt hatásainak összekapcsolása Rendszerező képesség Tájékozódás az időben Empátia Absztrakciós képesség	Frontális munka – magyarázat, film nézése Csoportmunka – megbeszélés, diagram-készítés, szemléltetés	D2 (Az 1961-es párthatározat) D3 (Szöveg és feladat) Nagyméretű papír Filctollak Ragasztógyurma	P5 (A párthatározatok elé) P6 (Historia Romani, VI. rész)
B	A csoportok megkapják a D2 mellékletet, majd az interneten információkat keresnek az 1961-es párthatározatról és előzményeiről. Ezután a tanár levetíti a Historia Romani film ide vonatkozó részeit. Egybevetik a különféle forrásokból kapott információkat, és elsősorban az okokra és következményekre figyelve összegzik a tanulságokat. 30 perc	Új ismeretek szerzése Információszerző képesség Rendszerező képesség Empátia	Csoportmunka – kutatás, felfedezés Frontális munka – vetítés és a tapasztalatok összegzése	Internet D2 (Az 1961-es párthatározat)	P5 (A párthatározatok elé) P6 (Historia Romani, VI. rész)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III/a Életmódváltozások					
A	A tanulói csoportok megbeszélik a vizsgált történelmi korszakokat befolyásoló közös elemeket. Plakátot készítenek a romák életmódjának változásairól. A plakáthoz felhasználják a korábban született diagramot is. Minden csoport megnézi a többiek munkáját. 15 perc	A foglalkozás üzeneteinek összegzése Összefüggés-kezelő képesség Problémaazonosító képesség	Csoportmunka – közös plakátkészítés		P7 (Háttér-információk)
B	A tanulók a megismert dokumentumok és információk alapján kiválasztják, és ajánló listát készítenek a téma feldolgozásához – a DVD képeiből, filmrészleteiből. Körbeadják a listákat, és megindokolják választásuk okait. 15 perc	A foglalkozás üzeneteinek összegzése Rendszerező képesség Értékek képviselete	Frontális munka – beszélgetőkör		

Tanári segédletek

P1 Historia Romani I.

Nézzük meg a filmet a foglalkozásra való felkészülés során, és jelöljük ki azokat a részeket, amelyek a leginkább segítik a feladat megoldását! Vetítés közben megállíthatjuk a filmet egy-egy fontosabb képnél, és felhívhatjuk a tanulók figyelmét azok jelentőségére. Tegyünk fel a megértést segítő kérdéseket, vagy mondjunk nyitott mondatokat, például: Vajon miért volt olyan sokféle mesterség a kezükben? Miért volt ez előnyös? Ez bizonyára azt is jelenti, hogy…

P2 Kiegészítés a képekhez, filmhez

A bevezető feladat előtt mondjuk el a tanulóknak, hogy a Mária Terézia és II. József rendeleteit megelőző történelmi korszakba fognak visszatérni, mert a kor jelentős volt a romák történetében. Lehetőleg a tanulók fogalmazzák meg a képeken látható és azokból következtethető ismeretelemeket, de szükség esetén segítsen nekik.
A ráhangoló tevékenységhez használjon fel olyan részleteket a filmből, amelyek a romák életmódjából minél több aspektust ölelnek fel. Különösen fontos a munka és a szakmák megismerése, mert ezek fontos elemei voltak a romák megélhetésének.

A csoportok a B változatban jobban törekedjenek a komplexitásra. A film szövege sokat segít a feladat megoldásában. Javasolja, hogy a csoporttagok osszák meg a munkát: az egyik jegyzeteljen, a másik figyelje a filmet, a harmadik tanuló pedig nézze az állóképeket és a vetített, rajzos illusztrációkat.

A következő részlet bemutatását javasoljuk:
I. Rész: 9′40-től 12′20-ig, Zsigmond Király menlevele

P3 Historia Romani DVD, III. rész

Mária Terézia rendeleteiről a film III. része tesz említést. Érdemes megnézni a film 11′– 21′ részét. Ennek alapján értékelhetik a tanulók Mária Terézia és II. József rendeleteit.

Kulcsszavak: korlátozás, tiltás, központosító törekvések, röghözkötöttség, a tevékenység korlátozása, a szakmák elvesztése, asszimiláció.

Más megközelítés lehet a cigányokról alkotott kép változásainak kulcsszavai: a szabad, furfangos, vidám stb. kulcsszavak helyett az alávetett, piszkos, tolvaj és lesajnálandó stb.

P4 Kitekintés Európába

Foglaljuk össze röviden, hogy milyen helyzetben voltak a romák a korabeli Európában. Esetleg megfogalmazhatjuk azt is, hogy más országokban voltak még rosszabb helyzetben lévő csoportok is. A tanulók lássák világosan, hogy a 16. századtól kezdve a felvilágosult abszolutizmus együtt járt a más kultúrákkal szembeni korlátozásokkal. A magyarázathoz információk találhatók a Historia Romani III. és IV. részében, amiből szemléltető részeket is vetíthetünk.

P5 A párthatározatok elé

Mondjuk el a tanulóknak, hogy most egy másik korba lépünk a romák történetében, ami szintén jelentősen hatott az életmódjukra. Fordítsanak erre fokozott figyelmet, mert csak így fogják megérteni a romák életének változásait, és azt a folyamatot, aminek következtében kialakult a ma ismert, egyre több konfliktussal járó helyzet. Így kapcsolódik össze a Mária Terézia korabeli és az 1960-as évek látszólag nagyon eltérő világa.

P6 Historia Romani DVD, VI. rész

A vetítésre ajánlott részek:

– a 12'-14'20 rész az 1961-es párthatározat értékeléséről
– a 21'30-22'40 rész a Kisebbségi Törvény értékeléséről

Ha a II/c B változatnál az idő kevésnek bizonyul, elegendő a párthatározat és a film utolsó kockáinak megtekintése.

P7 Korszakok: elemek, módszerek, közös vonások

A dokumentumokról:

1. Zsigmond Király menlevele (1423)

a) cél: Megtartani és felhasználni a romákat a Birodalomban, mert szükség van rájuk, hasznot hajtanak.

b) belső ok: A romák hadi ismeretei: ágyúk, tűzfegyverek, fegyverkovácsolás, bőrmunka, aranymosás, sebborbélyság és az erődítési munkák.

c) módszer: Kiváltságok, autonómia biztosítása, ügyeikben csak a király (megbízottja, később nemesi fővajda) dönthet, adót csak neki fizetnek, királyi védelemben részesülnek, szabadon vándorolhatnak, űzhetik mesterségeiket vajdáik fennhatósága alatt. (Nem jobbágyok, nem fizetnek más adót, vámot, nincsenek a földesurak, vármegye, városok fennhatósága alatt.)

2. Mária Terézia és II. József rendelkezései

a) cél: A birodalom nyelvi, kulturális, gazdasági és katonai egységesítése. A további magyar rebelliók megelőzése (mozgósítható hadiipari háttere megszüntetése), a békés gazdaságra való átállás. Ellenőrizhető adófizető alattvalók, a feudális, rendi stb. kiváltságok letörése, példa statuálása a magyaroknak.

b) belső ok: A romák hadiipari fontossága megszűnt, különállásuk, kiváltságaik mind az uralkodó, mind a földesurak számára leküzdendő cél lett. (Jobbágyi alávetés, egységesítés.)

c) Módszerek:

aa) A megélhetés rendezése: fogadják be őket a céhek, akik konkurensek a piacért vívott küzdelemben, legyenek jobbágyok telekkel, házzal. Amikor már nincs szabad jobbágytelek. (Ez csak egy kívánságlista, olyan ötletekkel, amelyek megvalósítása nem tartozik az uralkodó hatókörébe, ezért várható volt, hogy nem is lesz végrehajtva.)

bb) A megrendszabályozás: a vándorlás, lakhelyelhagyás tilalma, a lótartás tilalma és zenélés tilalma, a falusi bírák hatáskörébe helyezés, rendszeres jelentéstétel, kényszereszközök stb.

cc) A kényszerasszimiláció, népként való megszüntetés: gyermekelvétel, nyelvhasználat tiltása és büntetése, viselet tilalma és büntetése, újmagyar, újparaszt elnevezés bevezetése stb.

3. 1961. évi MSzMP PB. Határozat

a) cél: A romák beleillesztése a szocializmusba, proletárrá, vagyis a „munkásosztály" részévé tétele, nemzetiségi létük, „különállásuk" tagadása, asszimilálásuk a „nemzetköziség" jegyében, megbélyegzésük lumpen csoportként, a szegénység etnicizálása. (A szocializmusban nem létezhet szegénység csoportként, csak egyesek szegények: önhibájuk és elmaradottságuk miatt.)

b) belső ok: A hidegháborús konjunktúrában a romák mozgósítható munkaerejére is szükség lett. A romák kilógtak a totális ellenőrzés rendszeréből, szabad vállalkozáshoz (háziipar, cserekereskedelem, napszámmunka) szoktak. A párt, a szocialista rendszer szégyellte a nyilvánvaló tömegnyomort.

c) módszerek:

aa) Állami foglalkoztatás szervezése (ingázás, munkásszállók, segédmunkáslét, közveszélyes munkakerülés, mint bűncselekmény, TSz-alkalmazotti státusz).

bb) Telepfelszámolás: csökkent értékű lakásokhoz adott hitel, „kiemelt" telepek felszámolása (az idegenforgalom által frekventált helyen lévő nyomortelepek eltüntetése), a lépcsőzetesség elve (csak egy picivel jobb feltételek közé kerüljenek, mint előbb, hogy ezt megszokva majd továbblépnek).

cc) Az oktatási helyzet javítása: az analfabétizmus felszámolása, a nyolc osztály elvégeztetése (segédmunkás létig támogat), elkülönített, szegregált, cigány „felzárkóztató" oktatás bevezetése és anyagi támogatása.

dd) „az állampolgári fegyelem betartatása": A totális, rendőri ellenőrzés új formáinak kiépítése, a cigány vonalvezetői hálózat létesítése, a „cigány bűnözés" rasszista és a kollektív bűnözésen alapuló fogalmának bevezetése, a romák bűnbakként szerepeltetése (Kék fény), a cigány besúgó rendszer kiépítése, megfélemlítések, cigány razziák, igazoltatások. A roma emancipációért küzdő értelmiség az állambiztonsági szervek egyik célpontja lesz.

4. Kisebbségi Törvény (1993)

a) cél: A kisebbségi kérdés „demokratikus" külföldre való exportálás példamutató rendezési kísérlete, figyelemmel a határon kívüli magyarok sorsára. A nemzetiségi kollektív jogok elismerése, a belső feszültségek oldása, a jogállam kiépítése.

b) belső ok a romáknál: A jogos nemzetiségi törekvések elismerése, az ellenőrzött és manipulálható intézmények kialakítása, a gazdasági válság, a piacvesztés, a szerkezetátalakítás miatti munkanélküliség, az elnyomorodás enyhítése nemzetiségi engedményekkel.

c) módszerek: A kisebbségi önkormányzati rendszer kiépítése, a helyi önkormányzatok alávetettségében tartása, nem jut forrás a nemzetiségi intézményekre (anyanyelvi oktatás, múzeum, színház, tudományos intézmény stb.). Nincs hatékony program a gazdasági és modernizációs válság felszámolására és a diszkriminációs folyamatok megszüntetésére a romáknál.

Bársony János